

RODIČE A SPORT DĚTÍ

Vilém Kunz

RECENZE KNIHY

SEKOT, A. *Rodiče a sport dětí.* (2019). Brno: Masarykova univerzita.

Nejnovější odborná publikace *Rodiče a sport dětí* od profesora Aleše Sekota, který je jedním z nejrespektovanějších odborníků a zároveň i nejpłodnějších tuzemských autorů v oblasti sociologie sportu, se zabývá několika velmi aktuálními otázkami v kontextu soudobé „sedavé“ společnosti. Ústřední pozornost je věnována problematice rodičovských výchovných stylů a jejich dopadu na aktivní přístup dětí a mládeže k životu včetně trávení volného času, respektive pravidelného sportování. Navíc autor rozšiřuje pohled na otázku sportování dětí i s ohledem na výchovně-socializační roli jejich trenérů. Možné střety motivací a směřování jednotlivých aktérů trojúhelníku rodiče–dítě–trenér navíc dokládá autor i na řadě empirických poznatků, získaných z tuzemského i zahraničního prostředí.

Téma monografie považuji za vysoce aktuální a zároveň též velmi přínosné, a to nejen v souvislosti s hledáním cest k překonání nástrah, respektive negativních dopadů dnešní takzvané sedavé společnosti. Autor v mnoha směrech ukazuje, že právě rodiče a jejich vhodné výchovné styly sehrávají nejen v zapojení dětí a mládeže do sportu, ale i v jejich celoživotní lásce ke

sportu zásadní roli. V tomto směru ostatně velmi výstižně a jednoznačně konstatuje, že čím vyšší význam přisuzují rodiče sportu, tím silněji děti chápou sport jako hodnotnou a atraktivní činnost.

Vlastní text monografie je rozdělen do osmnácti kapitol, její nedílnou součástí je i úvodní poznámka, summary, soupis použité literatury a rejstřík. V úvodní poznámce si autor podrobněji všímá nejen kulturních, ale i sociálních souvislostí fungování sportovně-pohybových aktivit. Osvětluje, že sport působí vždy v součinnosti s vlivy specifík daného sociálního a kulturního prostředí v širším kontextu socializačních a výchovných procesů. Vedle toho poukazuje i na zásadní posuny ve sféře hodnotových orientací sociálně a ekonomicky rozrůzněných skupin, stimulované zejména kulturně přelomovým fenoménem takzvané konzumní společnosti, přičemž nezapomíná zdůraznit ani jeden z nejzávažnějších nepřímých důsledků konzumerismu na současný stav sportovně-pohybových aktivit. V pozadí tohoto problému si autor všímá i procesu takzvaného sedentarismu, kdy zejména v důsledku technologicky vyspělejší a materiálně bohatší společnosti dochází k poklesu nároků na přirozenou fyzickou námahu i na pravidelné pohybové aktivity, a to zejména ve třech hlavních oblastech: v pracovním procesu, v domácnosti a v individuálních formách dopravy.

Autor odpovídá v úvodní poznámce i na elementární otázku, proč je pohyb v dnešní společnosti důležitý. Upozorňuje na to, že člověk je geneticky na pohyb naprogramován a sedavý způsob života jako nepřirozená forma fyzické pasivity mu škodí. Proto zároveň varuje před negativními důsledky nedostatku pohybových aktivit ve společnosti, ať již jde o rostoucí obezitu, či o růst počtu takzvaných civilizačních chorob, kterým by bylo možné v řadě případů předcházet právě zdravými pravidelnými pohybovými aktivitami. V době, kdy jsme svědky celosvětově klesající účasti populace (včetně dětí a mládeže) na pohybových aktivitách, přičemž bohužel ani vývoj situace v tomto směru v České republice není zatím výjimkou, je autorovo poměrně podrobné rozkrytí a zdůraznění možných negativních důsledků plynoucích z nedostatku pohybových aktivit pro lidstvo velmi potřebné.

Za neméně přínosné shledávám také to, že autor přibližuje i další z mnohostranných přínosů a zároveň i rizik, které jsou se sportem v soudobé společnosti spojeny. Sport se na jedné straně stal významným kulturně-sociálním jevem, který může svým charakterem diferencovaně plnit různé funkce (například sociálně-výchovnou, preventivně zdravotní, ekonomickou či politickou), a navíc se sport se dotýká velké části veřejnosti, od aktivně sportujících na vrcholové, výkonnostní či rekreační úrovni přes osoby, které našly v oblasti sportu zaměstnání, až po pasivní konzumenty v podobě diváků. Podle Sekota lze sportování považovat za jedinečný nástroj všestran-

ného rozvoje jedince, protože pomáhá upevňovat a rozvíjet jeho fyzickou zdatnost a obratnost a zvyšovat psychickou odolnost. Navíc vyzdvihuje i roli sportu jako výrazného socializačního mechanismu, který působí na rozvoj sociálních dovedností a zvyšování sociálních kompetencí jedince. Z druhé strany autor velmi výstižně upozorňuje i na to, že sport je stále více spojován i s řadou sociálních jevů a problémů, jako je zdraví, násilí, kriminalita, sociální rozdíly či pracovní migrace. Navíc nezapomíná správně zdůraznit, že sociální a komerční potenciál sportu vstupuje do řádu mocných sil našeho světa nejen svými pozitivními přínosy, ale také svými spornými dopady. V této souvislosti konstatuje, že sport může být zároveň i platformou násilí, fašismu, totalitarismu či vypjatého nacionalismu.

Autor danou problematiku zpracoval komplexně a všímá si i řady souvisejících témat, například problematiky sportu a socializace (kap. 4 a 5), pohybové motivace včetně významu věku a motivace ke sportu (kap. 6, 8, 16), výzvy rodičovské odpovědnosti (kap. 11), motivačních aspektů trenérské práce (kap. 14) či toho, co společnost očekává od řízení sportu (kap. 18). Autor se navíc dotýká i řady zajímavých historických souvislostí (uvádí například historické ohlédnutí za českou tradicí organizace pohybových aktivit a školní tělesné výchovy v kapitole 9).

Sekot nezapomíná ve své monografii i na některé další – často poměrně specifické – problémy a otázky, které se v souvislosti s daným tématem vynořují. Pozornost věnuje například jak výzvam v oblasti rodičovské odpovědnosti, tak sportování dětí z neúplných rodin. Upozorňuje na to, že tato skupina dětí je již v raném dětství ve svých organizovaných aktivitách velmi často omezována, ať již z nedostatku finančních prostředků, či času těch, kteří je v neúplných rodinách vychovávají. Přes výše uvedené lze konstatovat, že hlavní pozornost autora je věnována třem stěžejním oblastem.

Tou první se logicky stala samotná role rodičů, respektive rodičovských výchovných stylů uplatňování při sportovních aktivitách dětí. Autor z řady perspektiv nejdříve velmi výstižně představuje rodiče ve vztahu k dětem jako primární *opinion leaders*, kteří zásadním způsobem formují a ovlivňují hodnotový svět dítěte včetně utváření jeho vztahu k pohybovým aktivitám. Vedle toho jsou následně bližším způsobem představeny základní rodičovské výchovné styly, respektive čtyřstupňový model rodičovských výchovných stylů, který rozlišuje mezi autoritářským, autoritativním, liberálním a lhostejným rodičovským výchovným stylem. V monografii je vyzdvihována zejména role autoritativního rodičovského výchovného stylu, který, jak autor přibližuje, je obecně pokládán za optimální cestu k výchově zodpovědných dospělých, svobodně vyjadřujících své názory a přistupujících aktivně k životním výzvam a povinnostem. Navíc je zdůrazňováno i to, že tento

výchovný styl může zásadně přispět navíc i dobrému a pevnému základu pro přirozeně se utvářející motivaci a celoživotní adhezenci dítěte ke sportovně pohybovým aktivitám jako k nedílné součásti života všestranně rozvinutého jedince. Autor zároveň upozorňuje také na to, že i když se tyto výše uvedené akademicky konstruované základní kategorie v některých charakteristikách překrývají, platí, že nejvýznamnějším znakem správného a pozitivně zaměřeného výchovného stylu je budování a udržování pozitivního vztahu s dítětem a stabilizování přirozené a zdravé rodičovské autority.

Druhou hlavní související oblastí, kterou monografie řeší, je role volnočasových aktivit, zejména sportování, pro pozitivní formování a rozvoj dětí a mládeže. Autor zajímavým způsobem přibližuje význam volného času, respektive volnočasových aktivit, jako důležitého faktoru socializačního zrání adolescentů a výchovného působení na ně. Zároveň velmi správně upozorňuje i na to, že způsob trávení volného času může být u dětí a mládeže velmi rozdílný (a to i hodnotově) – od „trvalého napojení“ na elektronická média až po aktivní formy včetně sportovně-pohybových aktivit. Autor nezapomíná zdůraznit vliv socio-kulturního prostředí na možnosti trávení volného času u dětí a dokládá to na situaci v různých částech světa (od vyspělých bohatých zemí až po země ekonomicky nerozvinuté).

Monografie navíc přináší autorovu sekundární kritickou analýzu empirických zjištění k této problematice (kap. 17). Její hlavní závěry dokládají nejen pozitivní dopad organizovaných volnočasových aktivit dětí v mnoha směrech, ale zároveň potvrzují i řadu možných negativních důsledků trvale či převážně nestrukturovaně neorganizovaného trávení volného času dětí (od zvýšené inklinace k nežádoucímu, respektive rizikovému chování až po horší školní prospěch). Navíc zahraniční výzkumy potvrzují i významnou souvislost mezi sportovní aktivitou dětí a jejich rodičů. Autor na základě kritické analýzy aktuálních empirických zjištění v závěru této části výstižně konstatuje, že aktivní účast na organizovaných volnočasových aktivitách pod vedením či dohledem dospělých lze považovat za vhodné prostředí zdravého osobnostního vývoje adolescentů.

Kromě toho monografie přináší relevantní tuzemské i zahraniční empirické poznatky o vlivu rodičovské podpory na sportování dětí. Také kritická analýza výzkumů v této oblasti ukázala, že rodičovská podpora je významným stimulem nejen pro potřebu pěstování celoživotně praktikovaného sportování, ale navíc v širším výchovně-socializačním kontextu přispívá k rozvoji aktivního přístupu k životu, k jeho výzvam, povinnostem a zodpovědnému přístupu k hodnotě zdraví. Sekot shrnuje hlavní závěry empirických poznatků v této oblasti výstižným konstatováním, že pěstování celoživotně pozitivního vztahu k aktivnímu sportování přináší pro všestranný vývoj

mladého člověka více než předčasná sportovní specializace cílená na výkon, vítězství a odměnu.

V monografii autor představuje i záměr chystaného vlastního výzkumu (včetně hlavního cíle, hypotézy či klíčových výzkumných otázek) „Participace dětí a mládeže (ČR) ve sportu na pozadí rodinného prostředí v měnícím se společenském kontextu“ na Fakultě sportovních studií Masarykovy univerzity v Brně, který se bude snažit zkoumat vliv rodičů na sportování jejich dětí, a to v různých sportovních prostředích (fotbal, atletika, badminton).

V neposlední řadě si autor zajímavým způsobem všímá i některých praktických projevů „výchovního trojúhelníku“ rodiče–dítě–trenér. Pozornost je věnována zejména nevhodnému chování rodičů, přičemž autor upozorňuje na skutečnost, že sílí úsilí výzkumníků adekvátně popsat roli trenérů a porozumět jí v kontextu mnohdy barvitých postojů a chování rodičů, usilujících o úspěšné sportovní kariéry jejich dětí. Monografie rozkrývá možné negativní důsledky nerealistických nároků a očekávání některých rodičů, které mohou být pro jejich děti zdrojem stresu a obavy ze selhání a oslabování přirozené radosti ze sportu, přičemž mohou vést až ke ztrátě víry v jejich vlastní schopnosti a ke snížené sebedůvěře. Sekot zároveň velmi podnětně doplňuje, že o to zásadnější je právě v těchto případech role trenérů dětí a mládeže, kteří mohou přispívat nejen odborným vhladem k přiměřenému souznění postojů rodičů a dítěte, respektive pozitivně působit na sportovní výkonnost a celkový osobnostní rozvoj adolescentů.

Publikace v tomto směru přináší i zmapování řady aktuálních empirických zjištění z různých oblastí sportu (např. tenis, kriket, ragby) a různého geografického prostředí (Velká Británie, Austrálie), která potvrzují u řady rodičů negativní tendence zasahování do vztahů trenér–dítě a též nepřiměřený důraz na sportovní úspěch jejich dětí, respektive je to hlavní motiv jejich rodičovského zájmu. Autor v této souvislosti varovně upozorňuje, že prohry na půdě sportu nesmí být zaměňovány za fatální životní selhání. K tomu výstižně doplňuje, že přemíra protektivního chování rodičů, donucovací chování směrem k výkonu či zraňující nesouhlas s prohrou patří k projevům rodičovských metod, které rozhodně nepřispívají k harmonickému a harmonizujícímu výchovnímu procesu mladého člověka. Sekot uzavírá tuto část smutným konstatováním, že zpravidla ti rodiče, kteří byli v dětství zdrojem rozčarování na poli sportu, delegují své nenaplněné aspirace na potomky a spatřují v nich zásadní kritérium úspěšné výchovy.

Také proto Sekot v závěru vyzdvihuje nezastupitelnou a primární roli rodičů a jejich výchovných metod. Shrnuje, že lze očekávat větší pravděpodobnost inklinování dítěte ke sportovně-pohybovým aktivitám v případech,

kdy oba rodiče svými výchovnými metodami akcentují hodnotu výkonu ukotveného v učení a radosti z výsledků a posilují faktor koheze a stability.

Jednoznačně se domnívám, že odborná publikace Aleše Sekota *Rodiče a sport dětí* přispívá k obohacení teoretických i empirických poznatků v této oblasti. Její hlavní závěry dokládají, že právě rodiče sehrávají zásadní roli nejen v zapojení dětí a mládeže do sportu, ale i v jejich celoživotní lásce ke sportu. Zpracování textu bylo založeno na aplikaci standardních vědecko-výzkumných metod, využívaných v oblasti společenských věd. Publikace nejen mapuje relevantní teoretická východiska k dané problematice, ale přináší i stěžejní empirické poznatky ohledně rodičovského přístupu ke sportu dětí a mládeže. Při zpracování autor hojně využíval jak zahraniční, tak i tuzemskou odbornou literaturu (včetně monografií či odborných vědeckých článků). U autorem zmapovaných odborných zdrojů lze ocenit jak jejich relevantnost a významnost, tak aktuálnost, přičemž nechybí ani rešerše stěžejních odborných zdrojů staršího data (např. Coakly, 1987).

Kniha Aleše Sekota se jako vůbec první v České republice komplexně věnuje problematice role rodičů a rodičovského přístupu ke sportování dětí. Jsem plně přesvědčen, že knihu ocení nejen odborná veřejnost včetně studentů vysokých škol se zaměřením na sociologii sportu, pedagogiku, trenérství či řízení sportovních organizací, ale i rodiče samotní.

Autor

Ing. Vilém Kunz, Ph.D., Vysoká škola finanční a správní, Fakulta ekonomických studií, Katedra marketingové komunikace, Pionýrů 2806, Most, e-mail: Kunz.Vilem@seznam.cz